

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

III. ÚS 152/03-24

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 2. júla 2003 predbežne prerokoval sťažnosť D. K., bytom M., zastúpenej advokátkou JUDr. I R, K, ktorou namieta porušenie svojho práva na nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia podľa čl. 16 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného života podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva na poskytnutie právnej ochrany podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky Okresným riaditeľstvom Policajného zboru v Michalovciach, a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť D. K. o d m i e t a pre nedostatok právomoci Ústavného súdu Slovenskej republiky na jej prerokovanie.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 3. marca 2003 doručená sťažnosť D. K., bytom M., (ďalej len „navrhovateľka“), zastúpenej advokátkou JUDr. I. R., K., ktorou namieta porušenie svojho práva na nedotknuteľnosť osoby a jej

súkromia podľa čl. 16 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného života podľa čl. 19 ods. 2 ústavy a práva na poskytnutie právnej ochrany podľa čl. 46 ods. 1 ústavy Okresným riaditeľstvom Policajného zboru v Michalovciach (ďalej aj „odporca“). Ústavný súd pokladal podania navrhovateľky z 3. marca 2003, 10. marca 2003, 3. júna 2003 a 24. júna 2003 za jednu sťažnosť.

Navrhovateľka uviedla, že od 2. novembra 2002, ale predovšetkým 26., 27. a 31. decembra 2002 sa opakovane obracala na obvodné oddelenia odporcu v Michalovciach a v Trhovišti a oznamovala, že jej manžel M. K. ju ohrozoval pištoľou, v dôsledku čoho ušla z miesta ich spoločného bydliska. Taktiež sa jej vyhrážal, že touto zbraňou usmrtí jej dve maloleté deti. Napriek tomu, že skutočnosti uvedené v oznámeniach navrhovateľky nasvedčovali tomu, že životy navrhovateľky samotnej aj jej dvoch maloletých detí sú ohrozené a že hrozí bezprostredné nebezpečenstvo, že M. K. svoje hrozby uskutoční, odporca nevykonal žiadne opatrenia na zabránenie mu v uskutočnení jeho hrozieb, ktoré mu vyplývajú z jeho úloh vyplývajúcich zo zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore, v znení neskorších právnych predpisov.

Dňa 31. decembra 2002 M. K. pred domom rodičov navrhovateľky zastrelil pištoľou jej dve maloleté deti a vzápätí po tom usmrtil aj seba.

V dôsledku uvedených skutočností bolo začaté trestné stíhanie štyroch príslušníkov odporcu, nečinnosťou ktorých došlo k uvedenému skutku, pre trestný čin zneužívania právomoci verejného činiteľa a marenia úlohy verejného činiteľa z nedbanlivosti.

Uznesením Úradu inšpekčnej služby Policajného zboru Košice, inšpekčného odboru, sp. zn. ČTS: ÚIS-32/IKE-PO-2003 z 31. januára 2003 bolo začaté trestné stíhanie voči M. Š., príslušníkovi Okresného riaditeľstva Policajného zboru Michalovce, služobne zaradenému na Obvodnom oddelení Policajného zboru v Trhovišti, pre trestný čin podľa § 158 ods. 1 písm. c) Trestného zákona.

Uznesením Úradu inšpekčnej služby Policajného zboru Košice, inšpekčného odboru, sp. zn. ČTS: ÚIS-33/IKE-PO-2003 z 3. februára 2003 bolo začaté trestné stíhanie voči P. Š., príslušníkovi Okresného riaditeľstva Policajného zboru Michalovce, služobne zaradenému na Obvodné oddelenie Policajného zboru v Trhovišti, pre trestný čin podľa § 159 ods. 1 a ods. 2 písm. b) Trestného zákona.

Uznesením Úradu inšpekčnej služby Policajného zboru Košice, inšpekčného odboru, sp. zn. ČTS: ÚIS-34/IKE-PO-2003 zo 7. februára 2003 bolo začaté trestné stíhanie voči L. H., príslušníkovi Okresného riaditeľstva Policajného zboru Michalovce, služobne zaradenému na Obvodné oddelenie Policajného zboru v Trhovišti, pre trestný čin podľa § 158 ods. 1 písm. a) Trestného zákona.

Uznesením Úradu inšpekčnej služby Policajného zboru Košice, inšpekčného odboru, sp. zn. ČTS: ÚIS-46/IKE-PO-2003 z 12. februára 2003 bolo začaté trestné stíhanie voči P. B., príslušníkovi Okresného riaditeľstva Policajného zboru Michalovce, služobne zaradenému na Obvodné oddelenie Policajného zboru v Trhovišti, pre trestný čin podľa § 158 ods. 1 písm. a) Trestného zákona.

Podľa navrhovateľky začaté trestné stíhanie voči príslušníkom odporcu ešte nezbavuje odporcu zodpovednosti za porušenie jej práv, ku ktorému zo strany odporcu došlo. Navrhovateľka poukázala na to, že postupovala spôsobom, o ktorom oprávnene predpokladala, že jej umožní dovolať sa ochrany a obrany pred neoprávnenými útokmi M. K. voči nej aj voči jej deťom. Konala v dôvere v to, že odporca bude postupovať zákonným spôsobom a takto vykoná všetky potrebné opatrenia a úkony smerujúce k tomu, aby zabránil spáchaniu trestných činov, ktorými sa manžel navrhovateľky vyhrážal. Odporca však napriek tomu, že existovali presvedčivé indície o tom, že je nevyhnutný zásah z jeho strany, nekonal nijakým spôsobom a svojou nečinnosťou umožnil zásah do vyššie uvedených základných práv navrhovateľky. Z tohto dôvodu považuje navrhovateľka svoju sťažnosť za dôvodnú a zákonnú.

Navrhovateľka 3. júna 2003 dodatočne predložila ústavnému súdu uznesenie Krajského úradu justičnej polície Policajného zboru v Košiciach sp. zn. ČVS: KUJP-60/OVVK-2003 z 30. mája 2003, ktorým bolo trestné stíhanie obvineného M. Š. za trestný čin zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 158 ods. 1 písm. c) Trestného zákona zastavené, ako aj uznesenie Vojenskej obvodnej prokuratúry v Prešove sp. zn. OPv 42/03 z 30. apríla 2003, ktorým bolo zastavené trestné stíhanie Ľ. H. v trestnej veci zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 158 ods. 1 písm. a) Trestného zákona.

Doplnením podania z 24. júna 2003 navrhovateľka oznámila ústavnému súdu, že uznesením sp. zn. ČVS:KUJP-64/OVVK-2003 z 18. júna 2003 Krajský úrad justičnej polície Policajného zboru v Košiciach trestnú vec obvineného Ľ. H. postúpil na prejednanie riaditeľovi Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Michalovciach, pretože ide o skutok, ktorý by tento mohol posúdiť ako disciplinárne previnenie podľa § 52 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov. Keďže v poučení k uvedenému rozhodnutiu je vylúčené podanie sťažnosti poškodeným, navrhovateľka rozšírila okruh porušených práv aj o právo podľa čl. 46 ods. 1 ústavy.

Navrhovateľka žiada, aby ústavný súd deklaroval porušenie jej základného práva na nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia podľa čl. 16 ods. 1, práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného života podľa čl. 19 ods. 2 a práva na poskytnutie právnej ochrany podľa čl. 46 ods. 1 ústavy postupom Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Michalovciach, priznal jej primerané finančné zadost'učinenie vo výške 10 000 000 Sk a uložil odporcovi povinnosť nahradiť jej všetky trovy tohto konania.

II.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd,

alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 16 ods. 1 ústavy nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom.

Podľa čl. 19 ods. 2 ústavy každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) každý návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa. Pri predbežnom prerokovaní každého návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na ktorých prerokovanie nemá ústavný súd právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

Z citovaného čl. 127 ods. 1 ústavy vyplýva, že ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach týkajúcich sa porušenia základných práv a slobôd vtedy, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd. Namietané porušenie niektorého zo základných práv alebo slobôd teda nezakladá automaticky aj právomoc ústavného súdu na konanie o nich. Pokiaľ ústavný súd pri predbežnom prerokovaní sťažnosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby zistí, že

ochrany toho základného práva alebo slobody, porušenie ktorých namieta, sa sťažovateľ môže domôcť využitím jemu dostupných a aj účinných právnych prostriedkov nápravy pred iným súdom, musí takúto sťažnosť odmietnuť z dôvodu nedostatku svojej právomoci na jej prerokovanie (napr. I. ÚS 103/02).

Podľa obsahu sťažnosti je jej predmetom tvrdenie navrhovateľky o porušení jej základných práv podľa označených článkov ústavy nečinnosťou príslušníkov Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Michalovciach.

Podľa čl. 142 ods. 1 ústavy súdy rozhodujú v občianskoprávných a trestnoprávných veciach.

Podľa § 13 zákona č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“) súdnictvo v trestných veciach vykonáva sústava všeobecných súdov.

Podľa § 12 ods. 1 Trestného poriadku orgánmi činnými v trestnom konaní sa rozumejú súd, prokurátor vyšetrovateľ a policajný orgán.

Podľa § 12 ods. 11 citovaného zákona trestným stíhaním je úsek konania podľa tohto zákona od začatia trestného stíhania až do právoplatného rozsudku, prípadne iného rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní vo veci samej.

III.

„Ústavný súd Slovenskej republiky zásadne nie je oprávnený prijať sťažnosť na ďalšie konanie, ak existuje všeobecný súd, ktorý v súlade so všeobecnou právomocou podľa čl. 142 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky má aj zákonom vymedzenú právomoc konať o ochrane konkrétneho základného práva alebo slobody. Prijatie takej sťažnosti vylučuje nedostatok právomoci Ústavného súdu Slovenskej republiky vyjadrený v čl. 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky ako princíp subsidiarity“ (II. ÚS 130/02). Z princípu

subsidiarity teda v súlade s uvedeným právnym názorom ústavného súdu vyplýva, že ochranu základných práv a slobôd poskytujú predovšetkým všeobecné súdy v občianskoprávnom, trestnom a ďalších typoch konaní, i keď v ich rozhodnutiach sa spravidla výslovne nerieši otázka, či došlo k porušeniu základného práva alebo slobody. Ak je nejaký skutkový stav predmetom posudzovania všeobecných súdov v rámci ich právomoci, tak o ňom nemôže konať ústavný súd v rámci konania o sťažnosti podľa čl. 127 ústavy okrem prípadov, keď sa všeobecné súdy dopustili svojvôle.

Rozhodnutie všeobecného súdu v trestnej veci v sebe implicitne zahŕňa aj rozhodovanie o tom, či trestným činom boli porušené základné práva a slobody obete trestného činu a poškodeného, a to napriek tomu, že rozsudok o týchto právach spravidla výslovne nehovorí. Preto v zmysle zásady subsidiarity zakotvenej v čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd nemá právomoc na rozhodovanie o tom, či trestným činom, a to aj trestným činom verejného činiteľa, boli porušené niečie základné práva a slobody. Opačný postup by viedol k absurdnej situácii, že by navyiac skutkový stav podstatný pre ich rozhodnutia zároveň zisťovali dva súdy.

Možnosť priznať primerané finančné zadosťučinenie má ústavný súd len vtedy, keď do jeho právomoci spadá rozhodnutie o porušení práva alebo slobody, od ktorej sa odvíja aj právomoc priznať primerané finančné zadosťučinenie (čl. 127 ods. 1 a 3 ústavy). Ak o porušení práva alebo slobody je oprávnený rozhodnúť iný súd, tak ústavný súd nemôže na doplnenie prostriedkov nápravy rozhodovať o priznaní primeraného finančného zadosťučinenia.

Vo veci uvedenej navrhovateľkou v sťažnosti bolo začaté trestné stíhanie voči príslušníkom odporcu. Vojenská obvodná prokuratúra v Prešove neskôr uznesením sp. zn. OPv 42/03 z 30. apríla 2003 trestné stíhanie obvineného Ľ. H. zastavila. Krajský úrad justičnej polície Policajného zboru v Košiciach jeho trestnú vec postúpil uznesením sp. zn. ČVS: KUJP-64/OVVK-2003 z 18. júna 2003 na prejednanie riaditeľovi Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Michalovciach v rámci disciplinárneho konania. Krajský úrad justičnej polície Policajného zboru v Košiciach taktiež uznesením sp. zn. ČVS:

KUJP-60/OVVK-2003 z 30. mája 2003 zastavil trestné stíhanie obvineného M. Š. Hoci u uvedených obvinených bolo príslušnými policajnými orgánmi takto rozhodnuté, ústavný súd nemá dôvod predpokladať, že tieto rozhodnutia sú svojvoľné, zjavne arbitrárne. Vzhľadom na zistené a preukázané skutočnosti bolo vyšetrovaním zistené, že obvinený M. Š. sa k navrhovateľke a k jej bratovi počas ich návštevy na Obvodnom oddelení Policajného zboru v Trhovišti správal korektne, venoval sa im, vybral príslušné tlačivá, ktoré chcel vypísať za účelom podania trestného oznámenia navrhovateľky na M. K. Túto skutočnosť potvrdila aj samotná navrhovateľka pri vypočúvaní, ako aj že menovaný obvinený mal záujem spísať s ňou zápisnicu o podaní trestného oznámenia, ona sama to však odmietla. Brat navrhovateľky dokonca za tým účelom zaslal čestné vyhlásenie do rúk ministra vnútra Slovenskej republiky. Vykonaným vyšetrovaním v prípade obvineného L. H. bolo taktiež preukázané, že navrhovateľka nepodávala 31. decembra 2002 priamo u neho na Obvodnom oddelení Policajného zboru v Michalovciach žiadne trestné oznámenia nepochybne aj preto, že tak v súvislosti s udalosťou z 26. decembra 2002 urobila už skôr prostredníctvom tiesňovej telefonickej linky na Okresné riaditeľstvo Policajného zboru v Michalovciach. Usmernenie navrhovateľky týkajúce sa dĺžky práceneschopnosti v dôsledku fyzického násillia zo strany manžela, ako aj výmena zápisnice dňa 21. novembra 2002 boli obvineným vykonané na jej výslovné naliehanie.

V prípade obvineného P. B. a P. Š. Krajský úrad justičnej polície Policajného zboru v Košiciach spojil vyšetrowanie pod sp. zn. ČVS: KUJP-65/OVVK-2003 a 6. júna 2003 podal na Vojenskú obvodnú prokuratúru v Prešove podľa § 166 ods. 3 Trestného poriadku návrh na podanie obžaloby na menovaných. K tomuto záveru dospeli orgány činné v trestnom konaní po dôkladnom vyšetrení veci a na základe vykonaných odborných expertíz, čím sa tento ich postup javí ako zjavne nie svojvoľný.

Navrhovateľka tvrdí, že štát si voči nej nesplnil povinnosť poskytnúť jej ochranu, v dôsledku čoho došlo k mimoriadne závažnému porušeniu jej základných práv. Ústavný súd v tejto súvislosti uvádza, že v právnom štáte plní štát svoju povinnosť poskytnutia ochrany občanovi vydávaním právnych noriem, zvlášť zákonov a ďalším pôsobením svojich orgánov na základe a v rámci zákona. V konaní o sťažnosti podľa čl. 127 ústavy musí

ústavný súd vychádzať z prezumpcie ústavnosti platného práva. To v okolnostiach prípadu znamená, že pokiaľ by orgány polície, čiže jednotliví policajti plnili riadne svoje povinnosti ustanovené právom a zvlášť zákonom, nebolo by došlo k namietanému porušeniu označených práv navrhovateľky a ak k takémuto porušeniu došlo, tak opäť predstavuje platná právna úprava dostatočný základ na dosiahnutie takej „nápravy“, aká je vôbec možná. Pokiaľ teda príslušné štátne orgány, zvlášť orgány činné v trestnom konaní, v budúcnosti snád aj civilné súdy konajú riadne podľa zákona, tak je alebo bude implicitne uznané porušenie navrhovateľkiných práv a bude mať možnosť uplatniť i svoje prípadné finančné nároky.

Trestné stíhanie vyššie uvedených príslušníkov odporcu vo veci je právny prostriedok, ktorý Trestný poriadok poskytuje na ochranu tých základných práv, ktorých porušenie navrhovateľka namietala vo svojej sťažnosti pred ústavným súdom. V tomto trestnom konaní citovaný zákon dáva navrhovateľke postavenie účastníka konania – poškodeného.

Podľa § 43 ods. 1 Trestného poriadku poškodený je osoba, ktorej bolo trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková, morálna alebo iná škoda, alebo boli porušené či ohrozené jej iné zákonom chránené práva alebo slobody. Navrhovateľka bezpochyby takouto osobou je, a preto jej Trestný poriadok poskytuje široké oprávnenia. Ako poškodená má právo v prípadoch uvedených v tomto zákone sa vyjadriť, či súhlasí s trestným stíhaním, má právo uplatniť nárok na náhradu škody, robiť návrhy na vykonanie dôkazov alebo na ich doplnenie, nazerať do spisu a oboznámiť sa so spisom, zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní a na verejnom zasadnutí konanom o odvolaní, vyjadriť sa k vykonaným dôkazom, má právo záverečnej reči a právo podávať opravné prostriedky v rozsahu vymedzenom týmto zákonom. Toto právo navrhovateľka aj uplatnila, keď 6. júna 2003 podala sťažnosť proti uzneseniu Krajského úradu justičnej polície Policajného zboru v Košiciach sp. zn. ČVS: KUJP-60/OVVK-2003 z 30. mája 2003, ktorým bolo zastavené trestné stíhanie M. Š.

Podľa § 43 ods. 2 Trestného poriadku poškodený, ktorý má podľa zákona proti obvinenému nárok na náhradu škody, ktorá mu bola trestným činom spôsobená, je oprávnený tiež navrhnúť, aby súd v odsudzujúcom rozsudku uložil obžalovanému povinnosť nahradiť túto škodu. Návrh treba urobiť najneskoršie na hlavnom pojednávaní pred začatím dokazovania.

Podľa § 46 citovaného zákona orgány činné v trestnom konaní sú povinné poškodeného o jeho právach poučiť a poskytnúť mu plnú možnosť na ich uplatnenie.

Podľa § 121 písm. a) Trestného poriadku do rozsudku, ktorým sa rozhoduje otázka viny, pojme súd tiež výrok o náhrade škody, ak bol nárok na jej náhradu včas uplatnený. Iba ak by nebol podľa výsledku dokazovania pre vyslovenie povinnosti na náhradu škody podklad alebo ak by bolo pre rozhodnutie o povinnosti na náhradu škody potrebné vykonať ďalšie dokazovanie, ktoré presahuje potreby trestného stíhania a podstatne by ho pretiahlo, súd podľa § 229 ods. 1 Trestného poriadku odkáže poškodeného na konanie o občianskoprávných veciach, prípadne na konanie pred iným príslušným orgánom. Na konanie o občianskoprávných veciach, prípadne na konanie pred iným príslušným orgánom odkáže súd poškodeného tiež so zvyškom jeho nároku, ak mu nárok z akéhokoľvek dôvodu prizná len sčasti. Podobne môže súd postupovať, t. j. odkázať poškodeného na občianskoprávne konanie podľa § 420 a nasl. Občianskeho zákonníka aj v súvislosti s aplikovaním judikatúry všeobecných súdov, podľa ktorej v jednom prípade škodou, v súvislosti s ktorou môže poškodený uplatňovať voči obvinenému nárok na náhradu škody, je majetková škoda, v druhom prípade škodou v zmysle § 43 ods. 1 Trestného poriadku sa nerozumie len majetková škoda alebo škoda na zdraví, ale aj morálna alebo iná škoda v širšom zmysle, t. j. škodlivý zásah do práv a záujmov dotknutého subjektu, ktoré sú chránené zákonom, aj keď taký škodlivý zásah nemá za následok vznik nároku na náhradu škody.

V danom prípade podľa ústavného súdu nie je pochybnosť o tom, že navrhovateľka utrpela veľmi intenzívnu morálnu škodu. Otázkou je iba spôsob, akým možno uvedenú morálnu škodu vzhľadom na okolnosti prípadu vyčíslieť. V každom prípade však práva

podľa § 43 ods. 1 Trestného poriadku patria navrhovateľke ako poškodenej bez ohľadu na to, či môže alebo nemôže vzhľadom na povahu škody, ktorú utrpela, uplatňovať proti obvinenému nárok na jej náhradu v rámci trestného alebo civilného konania.

Na základe vyššie uvedeného ak súd v danom prípade po zvážení všetkých okolností prípadu rozhodne o trestnosti skutku, ktorý je predmetom sťažnosti, implicitne potvrdí navrhovateľke ako poškodenej porušenie jej zákonom chránených, a to i ústavných práv. Rozhodnutie všeobecného súdu v trestnom konaní vytvorí tak navrhovateľke právne podmienky pre uplatnenie príslušného odškodnenia zo strany samotných odsúdených. Navrhovateľka môže dosiahnuť finančnú satisfakciu (pokiaľ je v okolnostiach prípadu vôbec možná) aj vtedy, keď jej ju neposkytne priamo štát, ale tento prostredníctvom svojich orgánov vytvorí možnosti domáhať sa jej voči páchatelom trestného činu, ktorým jej bola spôsobená morálna ujma.

Zo skutkového stavu navrhovateľkou v sťažnosti podrobne uvedeného je podľa názoru ústavného súdu zrejmé, že jestvujúce prostriedky ochrany svojich práv, ktoré jej dáva citovaný zákon, ešte nevyužila, resp. ich ešte ani nemohla využiť vzhľadom na štádium, v ktorom sa nachádza trestná vec vedená proti príslušníkom odporcu. Je to okolnosť, ktorá vzhľadom na princíp subsidiarity vyplývajúci z čl. 127 ústavy vylučuje právomoc ústavného súdu meritórne konať a rozhodovať o uplatnených námietkach porušenia označených základných práv. Ústavný súd nemôže nahradzovať orgány s právomocou vykonávať podľa Trestného poriadku stíhanie občanov, podávanie obžalôb a ich súdenie, vydávať záväzné rozhodnutia, ako majú konať a rozhodovať, prípadne svojimi rozhodnutiami vykonávať nápravu tam, kde je daná právomoc všeobecných súdov. Zvlášť berúc do úvahy mimoriadne okolnosti prípadu a povahu práv, k porušeniu ktorých mohlo dôjsť, treba predpokladať, že všeobecné súdy poskytnú navrhovateľke nielen implicitné uznanie porušenia jej práv, ale bude môcť pred nimi uplatniť aj svoje prípadné finančné nároky. Ustanovenie § 3 druhej vety Občianskeho súdneho poriadku znie: „Každý má právo domáhať sa na súde ochrany práva, ktoré bolo ohrozené alebo porušené.“ Ústavný súd už v rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 36/96 vyslovil „... Ústava Slovenskej republiky zveruje ochranu základných práv a slobôd občanov Slovenskej republiky všeobecným súdom.“ Pred

všeobecnými súdmi sa občania môžu domáhať ochrany všetkých svojich práv včítane práv ústavných. V právnom poriadku nie je možnosť dovolávať sa ochrany svojho práva na všeobecnom súde viazaná na existenciu zákonom predvídaného typu žaloby, ale ak sa občan domnieva, že boli porušené jeho práva, tak má v zásade možnosť dovolať sa ich ochrany pred všeobecným súdom. Zatiaľ navrhovateľka ochranu práv, ktorých porušenie namietala, pred všeobecnými súdmi neuplatňovala, resp. ešte ani uplatniť nemohla. Ústavný súd nemá dôvod predpokladať, že postup všeobecných súdov bude svojvoľný, a preto odkazuje navrhovateľku na využitie prostriedkov nápravy v rámci trestného a civilného konania. Ústavný súd zastáva názor, že využitím prostriedkov všeobecných súdov možno poskytnúť navrhovateľke ochranu jej práv.

Navrhovateľka argumentuje Deklaráciou základných princípov spravodlivosti pre obeť trestných činov a zneužitia moci G.A. 40/34. Ústavný súd v tejto súvislosti uvádza, že práve z § 12 a § 13 uvedeného dokumentu vyplýva, že štát má obeť trestného činu poskytnúť finančnú kompenzáciu až vtedy, keď túto nie je možné získať od páchatel'a trestného činu. Štát si teda splní svoju povinnosť už tým, že vytvorí primerané právne mechanizmy, prostredníctvom ktorých môže navrhovateľka svoje nároky voči páchatel'om uplatniť. Štát má poskytnúť kompenzáciu len subsidiárne.

Za obeť trestného činu sa podľa § 1 uvedeného dokumentu považuje osoba vymedzená aj tým, že jej bolo poškodené porušením trestného zákona platného v danej krajine. To, či bolo navrhovateľke poškodené trestným činom, nie je oprávnený zisťovať ústavný súd, ale rozhodnú o tom orgány činné v trestnom konaní a zvlášť všeobecný súd, do právomoci ktorého nemôže ústavný súd zasahovať, pokiaľ nekoná zjavne arbitrárne. Z toho vyplýva, že navrhovateľkina sťažnosť je podaná aj predčasne, lebo zatiaľ nebolo rozhodnuté, či sa osoby pri výkone povinností štátnych funkcionárov dopustili trestného činu.

Na základe uvedeného ústavný súd dospel k záveru, že sťažnosti nemožno vyhovieť pre nedostatok právomoci ústavného súdu.

Z uvedených dôvodov rozhodol ústavný súd tak, ako je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

Podľa § 32 ods. 1 zákona o ústavnom súde sa k rozhodnutiu pripája odlišné stanovisko sudcu Juraja Babjaka.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 2. júla 2003

III. ÚS 152/03

Odlišné stanovisko sudcu Juraja Babjaka

1. Podľa § 32 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) pripájam k uzneseniu Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) sp. zn. III. ÚS 152/03 z 2. júla 2003 - ktorým bola odmietnutá pre nedostatok právomoci ústavného súdu na jej prerokovanie sťažnosť (ďalej len „ústavná sťažnosť“) D. K. (ďalej len „sťažovateľka“) podaná na poštu 26. februára 2003 (a doplnená ďalšími podaniami) a namietajúca porušenie jej práv na nedotknuteľnosť osoby a súkromia, na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného života a na poskytnutie právnej ochrany podľa čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 2 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) Okresným riaditeľstvom Policajného zboru v Michalovciach (ďalej len „odporca“) - toto odlišné stanovisko, pretože nesúhlasím ani s výrokom označeného uznesenia a ani s jeho odôvodnením.

2. Väčšina senátu založila svoje rozhodnutie v podstate na stanovisku, že sťažovateľka sa môže ochrany svojich práv domáhať pred všeobecnými súdmi v trestnom a civilnom konaní.

S takýmto názorom nesúhlasím v zásade preto, lebo s väčšinou senátu sa rozchádzam už vo východiskovom bode. Ten pre mňa predstavuje právo na život maloletých detí sťažovateľky – D. K., nar. 23. novembra 1997, a M. K., nar. 19. augusta 2001 (ďalej len „maloleté deti“) - podľa čl. 15 ods. 1 prvej vety a ods. 2 ústavy („Každý má právo na život. ... Nikto nesmie byť pozbavený života“), resp. podľa Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), konkrétne jeho čl. 2 („Právo každého na život je chránené zákonom. Nikoho nemožno úmyselne zbaviť života okrem ...“; ďalej len „právo na život“).

3. Podľa § 20 ods. 3 zákona o ústavnom súde je ústavný súd viazaný návrhom na začatie konania (ďalej len „návrh“) okrem prípadov výslovne uvedených v tomto zákone.

Návrh má ako skutkovú, tak aj právnu stránku, pričom citované ustanovenie treba interpretovať vo svetle základnej úlohy ústavného súdu podľa čl. 124 ústavy, ktorou je ochrana ústavnosti. To tiež znamená, že skutková a právna stránka predmetu konania ústavného súdu by mali byť v zásade v súlade. Ústavný súd preto môže v záujme ochrany ústavnosti dať skutkovým okolnostiam uvedeným v návrhu také právne posúdenie, ktoré im zodpovedá (teda aj odlišné od návrhu), tým viac, keby bol opačný postup v rozpore s ochranou ústavnosti.

Popri ochrane ústavnosti ide aj o prejav doktríny, že súd pozná právo („iura novit curia“), resp. súd je majstrom práva („the court is master of law“), ktorá sa aplikuje napr. nielen v praxi Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“; pozri napr. rozsudky vo veciach Streletz, Kessler and Krenz v. Nemecko z 22. marca 2001, Nos. 34044/96, 35532/97 and 44801/98, § 111 a Nuvoli v. Taliansko zo 16. mája 2002, No. 41424/98 a rozhodnutie o prijateľnosti sťažnosti vo veci Smirnova v. Rusko z 3. októbra 2002,

Nos. 46133/99 and 48183/99), ale svoje vyjadrenie našla do určitej miery aj v praxi ústavného súdu (pozri napr. nálezy vo veciach PL. ÚS 1/01 a I. ÚS 13/00).

Zo skutkovej stránky ústavnej sťažnosti jasne vyplýva, čo je jej podstatou. Ide o tvrdenie sťažovateľky, že „...Napriek tomu, že skutočnosti uvedené v oznámeniach sťažovateľky nasvedčovali tomu, že životy sťažovateľky samotnej, aj jej dvoch maloletých detí sú ohrozené a že hrozí bezprostredne nebezpečenstvo, že M. K. svoje hrozby uskutoční, odporca nevykonal žiadne opatrenia, ktoré mu vyplývajú z jeho úloh uvedených v časti II tejto sťažnosti, aby zabránil M. K. v uskutočnení jeho hrozieb“ (pozri podanie z 26. februára 2003, str. 3) a skutočnosť, že jej manžel M. K. pred domom rodičov sťažovateľky v obci Tušice (okr. Michalovce) 31. decembra 2002 okolo 11.00 h zastrelil pištoľou ich dve maloleté deti a vzápätí potom usmrtil aj seba.

Podstatou ústavnej sťažnosti je teda – z hľadiska ochrany ústavnosti neopomenuteľné – možné porušenie práva na život maloletých detí sťažovateľky zo strany orgánu štátu, pričom možné porušenie práva sťažovateľky na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného života podľa čl. 19 ods. 2 ústavy (ďalej aj „právo na súkromný život“) je jeho sprievodným znakom.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Citované ustanovenie ústavy treba vzhľadom na okolnosti tohto prípadu v časti „... ak namietajú porušenie svojich základných práv ... alebo ľudských práv ... vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy...“ vykladať rozširujúco v tom zmysle, že matka maloletých usmrtených detí môže na ústavnom súde namietat porušenie ich práva na život, pretože kto iný by mohol na ústavnom súde takéto porušenie namietat?

4. Základné princípy práva na život a jeho ochrany vyplývajú okrem iného z rozsudkov ESĽP vo veciach: L. C. B. v. Anglicko, No. 23413/94 z 9. júna 1998; Osman v. Anglicko, No. 23452/94 z 28. októbra 1998; Cemil Kilic v. Turecko a Mahmut Kaya v. Turecko, Nos. 22492/93 and 22492/93 z 28. marca 2000; Ismail Ertak v. Turecko, No. 20764/92 z 9. mája 2000; Velikova v. Bulharsko, No. 41488/98 zo 16. mája 2000; Akkoc v. Turecko, Nos. 22947/93 and 22948/93 z 10. októbra 2000; Tas v. Turecko, No. 24396/94 zo 14. novembra 2000; Gul v. Turecko, No. 22676/93 zo 14. decembra 2000; Keenan v. Anglicko, No. 27229/95 z 3. apríla 2001; Tanli v. Turecko, No. 26129/95 z 10. apríla 2001; Calvelli and Ciglio v. Taliansko, No. 32967/96 zo 17. januára 2002; Abdurrahman Orak v. Turecko, No. 31889/96 zo 14. februára 2002; Paul and Andrey Edwards v. Anglicko, No. 46477/99 zo 14. marca 2002; Sabukterin v. Turecko, No. 27243/95 z 19. marca 2002; Mc Shane v. Anglicko, No. 43290/98 z 28. mája 2002; Oneryildiz v. Turecko, No. 48939/99 z 18. júna 2002 a Mastromatteo v. Taliansko, No. 37703/97 z 24. októbra 2002, ako aj z rozhodnutí o prijateľnosti sťažností vo veciach Bromily v. Anglicko, No.33747/96 z 23. novembra 1999 a Younger v. Anglicko, No. 57420/00 zo 7. januára 2003.

Ide o rozhodnutia týkajúce sa práva na život a jeho možného porušenia vo viacerých oblastiach (policajné zadržanie, väzba, výkon trestu odňatia slobody, skládka odpadov, akcie bezpečnostných zložiek štátu, nemocnica) vrátane porušenia zo strany tretích osôb na slobode, za čo môže tiež niesť za určitých okolností zodpovednosť aj štát.

Z práva na život vyplývajú pre štát dve základné pozitívne povinnosti: povinnosť chrániť život a povinnosť zabezpečiť vyšetrenie, resp. objasnenie okolností straty života, vyvodenie zodpovednosti a poskytnutie nápravy (tzv. procesná povinnosť). Vzhľadom na okolnosti tohto prípadu treba u označených povinností poukázať najmä na nasledovné:

A) Pri povinnosti chrániť život ide najmä o tieto požiadavky:

a) Primárna povinnosť zabezpečiť právo na život účinnými trestnoprávnymi ustanoveniami za účelom odstrašenia od spáchania trestných činov voči jedincovi, ktoré

podporuje právno-vynucovací mechanizmus na prevenciu, potlačenie a sankcionovanie porušení uvedených ustanovení.

b) Povinnosť za určitých náležite definovaných okolností prijať preventívne praktické opatrenia za účelom ochrany jedinca, ktorého život je ohrozený trestným činom iného jedinca.

Táto povinnosť je daná, ak príslušný orgán vedel alebo mal vedieť v rozhodnom čase o existencii skutočného a bezprostredného ohrozenia života identifikovaného jedinca alebo jedincov z dôvodu trestných činov tretej strany, pričom za týchto okolností mal prijať opatrenia v rozsahu svojej právomoci, o ktorých bolo možné rozumne predpokladať, že sú schopné anulovať ohrozenie.

Pre sťažovateľa namietajúceho porušenie tejto povinnosti je postačujúce preukázať, že príslušný orgán neurobil všetko to, čo bolo od neho rozumne očakávateľné, aby anuloval skutočné a bezprostredné ohrozenie života, o ktorom vedel alebo mal vedieť (pozri napr. rozsudok vo veci *Osman v. Anglicko*).

B) Procesná povinnosť je posúdiťelná v rámci čl. 2 dohovoru, nezriedka však v rámci účinných prostriedkov nápravy podľa čl. 13 dohovoru, ktorého požiadavky sú širšie v porovnaní s predošlým článkom (pozri napr. rozsudky vo veciach *Akkoc* a *Tas v. Turecko*).

Táto povinnosť je z hľadiska čl. 13 dohovoru daná vtedy, ak má sťažovateľ tzv. „arguable claim“, to znamená, že predbežne preukázal možnosť porušenia práva na život (vrátane povinnosti štátu chrániť život).

Vyplývajú z nej najmä prostriedky nápravy („remedies“), ktoré sú spôsobilé zabezpečiť účinnú nápravu („redress“, resp. „relief“), teda:

a) nezávislé, nestranné, dôkladné a náležite rýchle vyšetrenie a objasnenie okolností smrti jedinca vrátane ustálenia zodpovednosti a

b) poskytnutie primeranej a dostatočnej nápravy v prípade zistenia porušenia, ktorá pri čl. 2 dohovoru v zásade zahŕňa aj kompenzáciu za nemajetkovú ujmu (pozri napr. rozsudok vo veci Keenan v. Anglicko a rozsudok vo veci Mc Glinchey and others v. Anglicko, No. 50390/99 z 29. apríla 2003).

Podľa judikatúry ESLP právo na život môže byť porušené zo strany štátu porušením aspoň jednej z jeho dvoch základných pozitívnych povinností, to znamená povinnosti chrániť život alebo procesnej povinnosti. Porušenie povinnosti chrániť život však znamená porušenie práva na život vtedy, ak prostredníctvom plnenia procesnej povinnosti nedôjde k účinnej náprave vo forme primeranej a dostatočnej kompenzácie.

5. Sťažovateľka predbežne preukázala, že zo strany odporcu ako orgánu štátu mohlo dôjsť k porušeniu práva na život jej maloletých detí vo forme porušenia povinnosti chrániť ich život (ďalej aj „porušenie práva na život“). Má mať teda k dispozícii primerané právne prostriedky, ktorými by dosiahla rozhodnutie o jej tvrdeniach, že odporca nesplnil svoju povinnosť chrániť život jej maloletých detí a tiež možnosť vykonateľného rozhodnutia o kompenzácii za utrpenú škodu (vrátane nemajetkovej ujmy), pretože toto je podstatný prvok prostriedku nápravy podľa čl. 13 dohovoru pre trúchliaceho rodiča (pozri rozsudok vo veci Paul and Andrey Edwards v. Anglicko).

Ani v trestnom a ani v občianskom súdnom konaní však vzhľadom na jestvujúcu právnu úpravu sťažovateľka nemôže dosiahnuť primeranú a dostatočnú nápravu nemajetkovej ujmy, ktorá je jednou z podstatných častí jej ústavnej sťažnosti a v rámci ktorej žiada aj priznanie primeraného finančného zadosťučinenia v sume 10 miliónov Sk.

V prípade opodstatnenosti tvrdení sťažovateľky by mohlo (za ideálnych okolností z jej pohľadu) v trestnom konaní podľa Trestného poriadku dôjsť nanajvýš k uznaniu porušenia práva na život maloletých detí sťažovateľky zo strany odporcu, resp. jeho

príslušníkov a vyvedeniu trestnej zodpovednosti (čo by bolo snád' aj čiastočnou nápravou nemajetkovej ujmy, ktorú sťažovateľka na ústavnom súde uplatňuje), prípadne zodpovednosti za majetkovú škodu (o ktorú však zrejme v tomto prípade ani veľmi nejde).

Podľa dlhoročnej judikatúry všeobecných súdov týkajúcej sa trestného konania obžalovanému možno v rozsudku, ktorým sa uznáva za vinného zo spáchania trestného činu, uložiť len povinnosť náhrady majetkovej škody, ktorú spôsobil. Sťažovateľka sa nemôže domáhať náhrady nemajetkovej ujmy na základe ustanovení Občianskeho zákona o zodpovednosti za škodu, na základe zákona č. 58/1969 Zb. o zodpovednosti za škodu spôsobenú rozhodnutím orgánu štátu alebo jeho nesprávnym úradným postupom a ani na základe zákona č. 255/1998 Z. z. (v znení zákona č. 422/2002 Z. z.) o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi. Napokon ani väčšina senátu, ktorá sa však ústavnou sťažnosťou z hľadiska možného porušenia práva na život nezaoberala, neoznačila konkrétny prostriedok nápravy známy ako v teórii, tak aj v praxi, ktorým by sťažovateľka mohla dosiahnuť finančnú náhradu nemajetkovej ujmy, ale ju len všeobecne odkázala „na využitie prostriedkov nápravy v rámci trestného a civilného konania.“

6. Slovenská republika má povinnosť - najmä na základe čl. 1 ods. 2 ústavy („... dodržiava ... medzinárodné zmluvy, ktorými je viazaná...“) a tiež ako zmluvná strana dohovoru - zaručiť na svojom území právo na život na úrovni vyplývajúcej už z citovanej judikatúry ESLP k čl. 2 v spojení aj s čl. 13 dohovoru.

To znamená, že vo veci sťažovateľky majú byť zaručené prostriedky nápravy, ktoré jej pre prípad opodstatnenosti jej tvrdení poskytnú možnosť (aspoň relatívne) účinnej ochrany práva na život jej maloletých detí, a teda aj jej práva na súkromný život vrátane finančnej náhrady nemajetkovej ujmy.

Väčšina senátu založila odmietnutie ústavnej sťažnosti pre nedostatok právomoci ústavného súdu na jej prerokovanie na princípe subsidiarity vo vzťahu ústavného súdu k všeobecným súdom, ktorý vyjadruje už znenie čl. 127 ods. 1 ústavy.

Aplikáciu princípu subsidiarity vyjadrenú v čl. 127 ods. 1 ústavy slovami „ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd“ však treba interpretovať v súvislosti s konkrétnym právom alebo slobodou, porušenie ktorých sa namieta.

Keď vychádzam z toho, že namietané porušenie sa týka v prvom rade práva na život maloletých detí sťažovateľky, tak potom v predošlom odseku citovanú časť ustanovenia čl. 127 ods. 1 ústavy treba interpretovať tak, že podmienkou vylúčenia právomoci ústavného súdu by bolo len také rozhodovanie všeobecného súdu o ochrane označeného práva, ktoré by bolo spôsobilé nielen vysloviť porušenie práva, ale aj priznať primeranú a dostatočnú nápravu, ktorú porušenie tohto práva vyžaduje. Pokiaľ tomu tak nie je, právomoc ústavného súdu nemôže byť vylúčená.

Pri predbežnom prerokovaní ústavnej sťažnosti podľa § 25 ods. 1 zákona o ústavnom súde bolo podľa môjho názoru zrejmé, že:

a) primeranú a dostatočnú nápravu sťažovateľka nemôže v celom rozsahu dosiahnuť v konaní pred všeobecnými súdmi a

b) takúto nápravu by mohol poskytnúť ústavný súd (môže najmä: dať priamu odpoveď na jej tvrdenia; ako nezávislý súdny orgán ochrany ústavnosti odstrániť prípadné nedostatky trestného konania, prameniace z toho, že v predsúdnom štádiu toto nie je ani nezávislé a ani nestranné; v prípade vyslovenia porušenia práva priznať primerané finančné zadost'učinenie ako náhradu nemajetkovej ujmy vyjadrenej v peniazoch v zmysle § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde).

Za týchto okolností nebol preto dôvod na odmietnutie ústavnej sťažnosti v časti týkajúcej sa porušenia práva na život maloletých detí sťažovateľky a jej práva na súkromný život pre nedostatok právomoci ústavného súdu na jej prerokovanie.

Ústavná sťažnosť je jedným z prostriedkov nápravy, a to neopomenuteľným (pre možnosť poskytnutia primeraného finančného zadost'učinenia ako náhrady nemajetkovej

ujmy), prostredníctvom ktorého by mohla sťažovateľka dosiahnuť potrebnú nápravu namietaného porušenia označených práv na vnútroštátnej úrovni.

Postup ústavného súdu po prijatí ústavnej sťažnosti v označenej časti by zodpovedal jeho úlohe orgánu ochrany ústavnosti podľa čl. 124 ústavy, závisel od konkrétnych okolností prípadu (najmä priebehu a výsledku trestného konania vo veci), neznamenal nahradzovanie orgánov činných v trestnom konaní (lebo úlohou ústavného súdu nie je konať a rozhodovať o trestnej zodpovednosti jednotlivých osôb) a ohľadne skutkových zistení rešpektoval ustanovenia § 55 a § 31 zákona o ústavnom súde.

7. Na základe doposiaľ uvedeného mala byť podľa môjho názoru ústavná sťažnosť - minimálne v časti týkajúcej sa porušenia práva na život maloletých detí sťažovateľky podľa čl. 15 ods. 1 prvej vety a ods. 2 ústavy, resp. čl. 2 dohovoru a práva sťažovateľky na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného života podľa čl. 19 ods. 2 ústavy - prijatá na ďalšie konanie.

V Košiciach 2. júla 2003

